

Dziennik ustaw państwa

dla

królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych.

Część XIX. — Wydana i rozesłana dnia 5 maja 1883.

53.

Ustawa z dnia 2 maja 1883,

zmieniająca niektóre przepisy ustawy z dnia 14 maja 1869 (Dz. u. p. Nr. 62).

Za zgodą obu Izb Rady państwa postanowiłem i stanowią co następuje :

Artykuł I.

Przytoczone poniżej paragrafy ustawy z dnia 14 maja 1869 (Dz. u. p. Nr. 62), którą uregulowane zostały zasady nauczania w szkołach początkowych, przestają obowiązywać w teraźniejszej osnowie i opiewać mają na przyszłość jak następuje:

§. 3.

W szkole początkowej pospolitej udzielane będą następujące przedmioty:

religia;

czytanie i pisanie;

język wykładowy;

rachunki, w związku z nauką o formach geometrycznych;

wiadomości dla uczniów najdostępniejsze i najpożądane z historii naturalnej, fizyki, geografii i historii z szczególnym względem na kraj ojczysty i jego ustawę narodową;

rysunek;

śpiew;

jakoteż:

roboty ręczne kobiece dla dziewcząt;

gymnastyka dla chłopców obowiązkowa, dla dziewcząt nie obowiązkowa.

W jakim zakresie przedmioty szkolne mają być udzielane, zależy to od stopnia, na jakim stoi każda szkoła, stosownie do ilości sił nauczycielskich, którymi rozporządza. Od tego też zależy nauczanie innych przedmiotów, oprócz wymienionych powyżej, mianowicie zaś drugiego języka krajowego (§. 6).

§. 7.

Materyał naukowy szkoły początkowej rozłożyć należy na lata, w ciągu których każde dziecko uczęszczać ma do szkoły, ile możliwości tak, aby każdemu z tych lat odpowiadał pewien stopień nauki.

Młodzież szkolną dzieli się na oddziały czyli klasy, stósownie do ilości uczniów i rozrządzalnych sił nauczycielskich a według okoliczności, zwłaszcza na prowincyi, można ją podzielić według systemu nauki półdniowej.

§. 8.

Co do przyjęcia książek do nauki i do czytania, orzeka Minister wyznąć i oświecenia po wysłuchaniu Władzy szkolnej krajowej.

Wybór pomiędzy książkami do nauki i do czytania, uznanymi za przyjęte, czyni Władza szkolna krajowa po wysłuchaniu konferencyi nauczycieli powiatu.

§. 10.

Z szczególnym względem na potrzeby miejscowe można połączyć ze szkołami zakłady do pielęgnowania, wychowywania i nauczania dzieci, jeszcze wolnych od szkoły, jakoteż kursa osobne dla młodzieży, która wyszła już z lat obowiązujących do nauki szkolnej (§. 59, ustęp 2).

Dla dziewcząt, które wyszły z obowiązku uczęszczania do szkoły mogą być zaprowadzone także kursa, mające na celu dalsze kształcenie ogólne (§. 59, ustęp 2).

§. 11.

Ilość sił nauczycielskich każdej szkoły zależy od ilości uczniów.

Gdy średnia ilość uczniów pobierających całodzienną naukę, wzięta z trzech lat po sobie następujących, dojdzie do 80, trzeba koniecznie postarać się o drugiego nauczyciela a gdy ilość ta wzrośnie do 160, o trzeciego i w tym stosunku ilość nauczycieli ciągle pomnażać.

Gdzie zaprowadzona jest nauka półdniowa, ma być na 100 uczniów jeden nauczyciel.

Do oznaczenia ilości sił nauczycielskich dla tych szkół początkowych pospolitych, które dla dzieci dwóch ostatnich lat nauki otrzymają urządzenie odmienne od prawidła (§. 21, ustęp 4), dzieci tych nie bierze się w rachubę.

Posady nauczycielskie już zaprowadzone, zwinięte być mogą tylko za zezwoleniem Władzy szkolnej krajowej.

Ustawodawstwu krajowemu zastrzega się prawo zmniejszenia ilości największej uczniów na jednego nauczyciela wyznaczonej.

§. 15.

Nauczycielki i nauczycielki niższe szkół żeńskich mają zwyczajnie udzielać także naukę robót ręcznych kobiecych, do której urządzać należy osobny oddział szkolny.

Tam, gdzie szkoła żeńska poruczona jest męskiemu siłom nauczycielskim, ustanowić należy osobną nauczycielkę do uczenia robót ręcznych kobiecych.

Tam, gdzie niema szkół żeńskich samoistnych, założyć należy dla dziewcząt, obowiązanych do szkoły uczęszczać, właściwe szkoły robót, albo oddzielne albo też połączone z szkołą początkową.

§. 17.

Szkoła wydziałowa dawać ma wykształcenie przechodzące zakres naukowy szkoły początkowej pospolitej, mianowicie ze względu na potrzeby przemysłowców i rolników. Nadto przygotowuje ona do seminarjów nauczycielskich i do tych szkół wyłącznych, które nie wymagają przygotowania nabytego w szkołach pośrednich.

W szkole wydziałowej udzielane będą następujące przedmioty:

religia;

język wykładowy w związku ze stylistyką do interesów;

geografia i historia z szczególnym względem na kraj ojczysty i jego ustawę rządową;

historia naturalna;

fizyka;

rachunki w związku z buchalterją pojedynczą;

geometria i rysunek geometryczny;

rysunek artystyczny;

kaligrafia;

śpiew;

jakoteż:

roboty ręczne kobiece dla dziewcząt;

gymnastyka dla chłopców obowiązkowa, dla dziewcząt nie obowiązkowa.

W szkołach wydziałowych nie niemieckich ma być nastręczana sposobność do nauczania się języka niemieckiego.

Za zezwoleniem Władzy szkolnej krajowej, udzielana być może nie obowiązkowo nauka także innych języków żyjących, gry na fortepianie i na skrzypcach.

§. 18.

Szkoła wydziałowa składa się z trzech klas, które są dalszym ciągiem piątego kursu rocznego szkoły początkowej pospolitej.

Tym, którzy szkołę utrzymują, zostawia się do woli połączyć szkołę wydziałową ze szkołą początkową pospolitą pod wspólnym kierownikiem. W przypadku tym służy jej nazwa: „Szkoła początkowa pospolita i wydziałowa.“

§. 19.

Postanowienia §§ów 4 do 8, 10 do 14 stosują się do szkoły wydziałowej z następującymi odmianami:

1. Dla ułożenia programu nauki trzeba mieć na względzie szczególne potrzeby tak miejsca w którym jest szkoła jak i powiatu.

2. W szkole wydziałowej płci muszą być wszędzie rozłączone.

3. Konferencya nauczycieli przedstawia Władzy szkolnej krajowej wnioski co do wyboru książek do nauki i do czytania z pomiędzy uznanych za przyjęte a nadto może czynić wnioski co do zaprowadzenia nowych książek do nauki i do czytania.

4. Odpowiedzialny kierownik szkoły używa tytułu: „dyrektor“.

5. Nie licząc dyrektora i nauczyciela religii, powinny być do nauczania najmniej trzy osoby.

§. 21.

Obowiązek uczęszczania do szkoły poczyna się od skończenia szóstego i trwa aż do skończenia czternastego roku życia.

Wystąpić jednak ze szkoły wolno dopiero wtedy, gdy uczeń umie najpotrzebniejsze nauki dla szkoły początkowej przepisane, jakoto: religią, czytać, pisać i rachować.

W szkołach początkowych pospolitych czynione będą z przyczyn na względy zasługujących, po sześcioletniem uczęszczaniu do szkoły, ulgi co do miary prawidłowego uczęszczania do szkoły a to dzieciom na prowincyi, tudzież dzieciom niezamożnych klas ludu w miastach i miasteczkach, na prośbę ich rodziców lub tychże zastępców. Ulgi te polegać będą na ograniczeniu nauki do części roku lub do półdniowej nauki albo też do pewnych dni tygodnia.

Ulgi rzeczone czynione będą także dzieciom całych gmin szkolnych na prowincyi, gdy o to proszą reprezentacye wszystkich gmin, do szkoły należących, na podstawie uchwał wydziałów gminnych. W przypadku tym program nauki ułożony być może tak, aby skrócona nauka udzielana była dzieciom w osobnych oddziałach, od innych uczniów odłączonych, aż do skończenia najmniej czternastego roku życia.

We wszystkich przypadkach, które w dwóch ustępach powyższych są przewidziane, udzielać trzeba naukę w taki sposób, aby obowiązani uczęszczać do szkoły, mogli osiągnąć w nauce ten cel, który dla wszystkich jest przepisany.

Uczniów, którzy wprawdzie nie przeszli jeszcze czternastego roku życia, lecz go w najbliższem półroczu skończą i którzy przedmioty szkoły początkowej całkiem dobrze umieją, może z ważnych przyczyn uwolnić z końcem roku szkolnego nadzór szkolny powiatowy.

§. 23.

Od obowiązku uczęszczania do szkoły publicznej uwolnieni są czasowo lub stale:

Dzieci, uczęszczające do wyższej szkoły albo do szkół przemysłowych lub rolniczych lub też na kursa wyłączne, o ile te są tak urządzone, że zastępują naukę udzielaną w szkołach początkowych; dalej dzieci obarczone ułomnością umysłową lub ciężką cielesną, udaremniającą cel nauki lub nie pozwalającą uczęszczać do szkoły; nakoniec takie, które pobierają naukę w domu lub w zakładzie prywatnym.

W tym ostatnim przypadku rodzice lub ich zastępcy są za to odpowiedzialni, aby dzieci umiały dostatecznie przynajmniej to, co jest przepisane dla szkoły początkowej.

Gdyby w tym względzie zachodziła wątpliwość, nadzór szkolny powiatowy obowiązany jest przekonać się o tem w stósowny sposób, czy wątpliwość jest czy nie jest uzasadniona. Rodzice lub ich zastępcy winni poddać się środkom, które w tym celu będą zarządzone.

§. 29.

W seminariach nauczycielskich męskich udzielane będą następujące przedmioty:

- religia;
- pedagogika z ćwiczeniami praktycznymi;
- język wykładowy;

geografia;
 historia i nauka o ustawie rządowej kraju ojczystego;
 matematyka i rysunek geometryczny;
 historia naturalna;
 fizyka;
 gospodarstwo wiejskie z szczególnym względem na ziemię kraju;
 kaligrafia;
 rysunek artystyczny;
 muzyka z szczególnym względem na muzykę kościelną;
 gymnastyka.

Oprócz tego, gdzie będzie sposobność, obznajmiać należy uczniów z metodą nauczania głuchoniemych i ślepych, jakoteż z organizacją ogródków dziecięcych i zakładów wychowawczych dla zaniedbanych dzieci.

Za zezwoleniem Ministra wyznań i oświecenia udzielane być mogą inne języki żyjące jako przedmioty nadobowiązkowe.

§. 30.

W seminariach nauczycielskich żeńskich udzielane będą następujące przedmioty:

religia;
 pedagogika z ćwiczeniami praktycznymi;
 język wykładowy;
 geografia;
 historia;
 arytmetyka i nauka o formach geometrycznych;
 historia naturalna;
 fizyka;
 kaligrafia;
 rysunek artystyczny;
 muzyka;
 roboty ręczne kobiece;
 gymnastyka.

Oprócz tego, gdzie będzie sposobność, obznajamiać należy uczennice z organizacją ogródków dziecięcych.

Za zezwoleniem Ministra wyznań i oświecenia, udzielane być mogą inne języki żyjące, jako przedmioty nadobowiązkowe.

Nauczycielki robót kształcić się będą albo w seminariach nauczycielskich żeńskich albo też na osobnych kursach.

§. 32.

Warunkiem przyjęcia na pierwszy rok będzie prócz zdolności fizycznej, nieposzlakowanych obyczajów i odpowiedniego przygotowania, aby kandydat liczył lat piętnaście skończonych. Z powodów, zasługujących na szczególne względy, Minister pozwolić może, aby na wiek nie zważano, gdy różnica wynosi najwięcej sześć miesięcy.

Odpowiednie przygotowanie udowadnia się zdaniem ścisłego egzaminu wstępnego.

Egzaminuje się w ogólności z tych przedmiotów, które udzielane są w szkole wydziałowej jako obowiązkowe. Pierwszeństwo do przyjęcia winni mieć kandydaci posiadający początki muzyki.

Dla kandydatów, którzy to wszystko udowodnią, jakiegokolwiek byliby wyznania, seminaria nauczycielskie publiczne są przystępne.

§. 36.

Stosunki prawne nauczających urządzone będą osobnemi przepisami. Nauczyciele religii, mianowani stale, zostawać mają pod względem praw i obowiązków na równi z nauczycielami głównymi.

§. 38.

Świadectwo dojrzałości (§. 34) uzdalnia do przyjęcia tymczasowo na nauczyciela niższego lub nauczyciela.

Do mianowania stale nauczyciela niższego lub nauczyciela szkół początkowych pospolitych, potrzebne jest świadectwo uzdolnienia na nauczyciela szkół początkowych pospolitych, uzyskane w skutek złożenia egzaminu nauczycielskiego po najmniej dwuletniem zadowalniającem działaniu w służbie szkolnej praktycznej przy szkole początkowej publicznej lub prywatnej, prawo zakładu publicznego posiadającej.

Do mianowania stale nauczyciela niższego lub nauczyciela szkół wydziałowych, potrzebne jest świadectwo uzdolnienia na nauczyciela szkół wydziałowych, uzyskane w skutek złożenia osobnego egzaminu po najmniej trzyletniem, całkiem zadowalniającem działaniu przy szkołach początkowych lub innych zakładach naukowych. Nauczycieli technicznych w zawodzie nauczycielskim doświadczonych, do kursów osobnych (§. 10) z niektórymi szkołami połączonych, może Minister oświecenia uwolnić od tego egzaminu.

Do słuchania egzaminów uzdalniających na nauczycieli ustanowi Minister wyznań i oświecenia osobne komisye, trzymając się tej zasady, że członkami komisji powinni być głównie dyrektorowie i nauczyciele seminarij nauczycielskich, inspektorowie szkół, tudzież zdolni nauczyciele szkół początkowych.

Do egzaminowania kandydatów pod względem uzdolnienia do nauczania religii, powołani są reprezentanci społeczności kościelnych i religijnych (§. 5, ustęp 6).

§. 41.

Ci, którzy nie odbyli kursu nauk w seminarjum nauczycielskiem, prawa zakładu publicznego posiadającym, jeżeli skończyli dziewiętnasty rok życia i czynią zadość innym warunkom ustawowym (§. 32, ustęp 1), mogą uzyskać świadectwo dojrzałości przez złożenie egzaminu w seminarjum nauczycielskiem rządowem.

Warunki, pod któremi kandydaci, posiadający uzdolnienie na nauczycieli szkół średnich, mogą uzyskać uzdolnienie do nauczania i otrzymania posady w szkołach początkowych, ustanowi Minister wyznań i oświecenia.

Atoli kandydaci tacy mogą być mianowani stale tylko po najmniej rocznej służbie przy szkołach początkowych (§. 38, ustęp 2 i 3).

§. 42.

Do dalszego kształcenia w zawodzie nauczycielskim, mianowicie w przedmiotach udzielanych w szkole wydziałowej, założone będą kursa osobne.

Szczegółowe przepisy wyda Minister wyznań i oświecenia.

§. 46.

W każdym kraju odbywać się będą co sześć lat konferencye delegatów konferencyj powiatowych pod przewodnictwem krajowego inspektora szkół (konferencye krajowe).

§. 48.

Służba przy szkołach publicznych jest urzędem publicznym i zarówno przystępnym dla wszystkich obywateli państwa, którzy w sposób ustawą przepisany udowodnią, że są do niego uzdolnieni.

Odpowiedzialnymi kierownikami szkoły (§§. 12, 14, ustęp 2, §. 19, ustęp 4 i 5) mianowani być mogą tylko ci nauczyciele, którzy nadto udowodnią uzdolnienie do nauczania religii (§. 38, ustęp 5) tego wyznania, do którego należy większość uczniów onejże szkoły, biorąc średnią z pięciu poprzedzających lat szkolnych. Przy obliczaniu tej średniej, wszyscy uczniowie ewangeliccy uważani będą za należących do tego samego wyznania. Kierownictwo szkoły obowiązane jest uczestniczyć w doglądaniu młodzieży szkolnej podczas praktyk religijnych, podług przepisów zaprowadzonych a to za pośrednictwem nauczycieli tego samego wyznania.

Od urzędu nauczycielskiego wykluczeni są ci, którzy w skutek wyroku sądu karnego są wykluczeni od wybieralności do reprezentacyi gminnej.

§. 53.

Nauczycieli, posiadających świadectwo uzdalniające do nauczania w szkołach początkowych pospolitych, gdyby ich nauczanie okazało się niedostatecznem, może Władza szkolna krajowa zniewolić do złożenia jeszcze raz egzaminu nauczycielskiego. Gdyby wynik egzaminu okazał się ponownie niedostatecznym, pociągnie to za sobą utratę świadectwa uzdalniającego na nauczyciela, poprzednio nabytego a czy można pozwolić, aby ów nauczyciel pełnił nadal obowiązki prowizorycznie lub czy należy oddalić go od urzędu nauczycielskiego, będzie to zależało od decyzji Władzy szkolnej krajowej.

§. 54.

Gdyby zachowywanie się nauczyciela w szkole było sprzeczne z obowiązkami, tudzież, gdyby zachowanie się jego po za szkołą uwłaczało powadze stanu i udaremniało działanie jego jako wychowawcy i nauczyciela, pociągnie to za sobą zastosowanie środków porządkowo-karnych, które zarządzone będą niezależnie od dochodzenia sądowo-karnego.

Bliższe szczegóły w tej mierze postanowi prawodawstwo krajowe, przyjmując za zasadę to, że dyrektorowie, jakoteż nauczyciele i nauczyciele niżsi, stale zamianowani, oddaleni być mogą ze służby i odsunięci od zawodu nauczycielskiego tylko na podstawie postępowania porządkowo-karnego według przepisów przeprowadzonego.

§. 59.

Obowiązek zakładania szkół określa ustawodawstwo krajowe według tej zasady, że bądź co bądź szkoła założona być ma wszędzie, gdzie w okręgu milowym pięcioletnia średnia ilość dzieci, które muszą chodzić do szkoły oddalonej przeszło o 4 kilometry, wynosi więcej niż 40.

Również jest rzeczą ustawodawstwa krajowego, czynienie stósownych zarządzeń we względzie zakładania potrzebnych dla kraju szkół i zakładów wychowawczych dla dzieci pozbawionych pewnego zmysłu, tudzież zakładów dla dzieci moralnie zaniedbanych, jakoteż zakładów i kursów wzmiankowanych w §fie 10.

§. 62.

Staranie się o potrzebne szkoły początkowe należy przedewszystkiem do gminy miejscowej bez naruszenia istniejących prawnie obowiązków i zaręczeń trzecich osób lub korporacyj.

O ile powiaty mają w tem uczestniczyć, tudzież jak mają być pokrywane wydatki na zakłady i kursa w §fie 10 i §fie 59, ustęp 2 wzmiankowane, przepisze ustawodawstwo krajowe.

§. 75.

Ze względu na szczególne stosunki królestw dalmatyńskiego, galicyjsko-lodomeryjskiego z wielkiem księstwem krakowskiem, księstw kraińskiego i bukowińskiego, margrabstwa istrijskiego, jakoteż uksiążęconego hrabstwa goryckiego i gradyjskiego, zastrzega się ustawodawstwu tychże krajów dozwole nie odstąpienia od zasad w §. 21, ustęp 1, 3, 4, 5 i 6, w §. 22, ustęp 2, w §. 28 i w §. 38 a ustawodawstwu królestwa galicyjsko-lodomeryjskiego z wielkiem księstwem krakowskiem także od zasad w §§. 17, 18, 19 ustanowionych.

Przepisy §. 48, ustęp 2 nie obowiązują w królestwach dalmatyńskiem i galicyjsko-lodomeryjskiem z wielkiem księstwem krakowskiem.

Artykuł II.

Wykonanie ustawy niniejszej i wydanie potrzebnych przepisów przejściowych porucza się Ministrowi wyznań i oświecenia.

Wiedeń, dnia 2 maja 1883.

Franciszek Józef r. w.

Taaffe r. w.

Conrad-Eybesfeld r. w.